

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย เรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง
5. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

ความหมายของพฤติกรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2538, หน้า 573) ให้ความหมายของพฤติกรรม (behavior) คือ การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายในจิตใจและภายนอก อาจทำไปโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ผู้อื่นอาจสังเกตการกระทำนั้นได้และสามารถใช้เครื่องมือทดสอบได้

เฉลิมพล ต้นสกุล (2543, หน้า 2) ให้ความหมายของพฤติกรรม คือ ปฏิกริยาและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (overt behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส

หรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน (covert behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้

อัครฤทธิ หอมประเสริฐ (2543, หน้า 10) ให้ความหมายของพฤติกรรม คือ การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่ฟังประสงค์ และไม่ฟังประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคล ซึ่งบุคคลอื่นสังเกต และใช้เครื่องมือทดสอบได้

วิธีศึกษาพฤติกรรม

วิธีศึกษาพฤติกรรมที่สำคัญ กระทำได้ 4 วิธี ตามลักษณะของพฤติกรรมที่ศึกษาดังนี้ (จรรยา สุวรรณทัต, 2538, หน้า 20-26)

1. ทดลอง (experiment method) เป็นการศึกษาพฤติกรรมในทางจิตวิทยาที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์สูงมาก มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างเหตุการณ์ (event) สองเหตุการณ์ เหตุการณ์ที่เป็นเหตุ เรียกว่า ตัวแปรอิสระ (independent variable) ส่วนเหตุการณ์ที่เป็นผล เรียกว่า ตัวแปรตาม (dependent variable) การปฏิบัติของผู้ทดลองต่อตัวแปรอิสระ เรียกว่า การจัดกระทำ (treatment) การทดลองครั้งหนึ่ง ๆ จะต้องเป็นตัวแปรตั้งแต่สองตัวแปรขึ้นไป แต่การทดลองก็มีข้อจำกัดอยู่มาก เพราะการควบคุมตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งนั้น อาจจะมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาแทรกซ้อนจนเกิดความล้มเหลวได้ ในการทดลองส่วนใหญ่มักมีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่ผู้ทดลองจัดกระทำกับตัวแปรกลุ่มควบคุม คือ กลุ่มที่ผู้ทดลองมิได้จัดกระทำกับตัวแปร

2. สำรวจ (survey method) เป็นการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ แม้ว่าจะไม่เข้มข้นนักก็ตาม วิธีการนี้ศึกษาตัวแปรเหมือนการทดลอง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจะเป็นเหตุเป็นผลกันไม่ได้ และผู้ศึกษาไม่มีการจัดกระทำต่อตัวแปร การกระทำแค่ศึกษาตัวแปรอย่างมีระบบ ในสถานการณ์ที่พบ การสำรวจจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือ (instrument) ที่มีทั้งความเชื่อถือได้

(reliability) และความตรง (validity) รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง (sampling) ด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร (population)

3. คลินิก (clinical method) เป็นการศึกษาพฤติกรรมลึก (in-depth study) รายใด-รายหนึ่ง ใช้เครื่องมือ (instrument) หลาย ๆ อย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลหลาย ๆ ด้าน และใช้ระยะเวลาสั้น ทำให้ทราบสาเหตุของพฤติกรรมบุคคลนั้น ๆ ตลอดจนได้ข้อความรู้ใหม่ ๆ ที่จะนำไปใช้กับกรณีอื่น ๆ ได้ ทำนองเดียวกับแพทย์รักษากันใช้รายใดรายหนึ่งนั่นเอง การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี (case study) ก็คือ วิธีการทางคลินิกวิธีหนึ่ง

4. สังเกตอย่างมีระบบ (systematic observation) เนื่องจาก พฤติกรรมจำนวนมาก จำเป็นต้องศึกษาในสถานการณ์ปกติที่พฤติกรรมเหล่านั้นเกิดขึ้น โดยการเฝ้าสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเรียกว่า การสังเกตอย่างมีระบบ วิธีการนี้ต้องการนิยามพฤติกรรมที่จะสังเกตให้ชัดเจนและจัดได้ เรียกว่า นิยามปฏิบัติการ (operational definition) รวมทั้งจะต้องทำการสังเกตโดยมิให้กลุ่มตัวอย่างรู้ด้วย

สรุปได้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์สามารถมีวิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 วิธี ตามแนวคิดของ จรรยา สุวรรณทัต (2538, หน้า 20-26) ได้แก่ การทดลอง การสำรวจ คลินิก และการสังเกตอย่างมีระบบ ซึ่งในแต่ละวิธีขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ศึกษา จะเลือกกระบวนการมาปรับให้เข้ากับข้อมูล

พฤติกรรมมนุษย์

คำว่า “พฤติกรรม” (behavior) หมายถึง การกระทำ การแสดงอาการ หรืออากัปกิริยาของอินทรีย์ (organism) ทั้งในส่วนที่เจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ และในส่วนที่บุคคลอื่นอยู่ในวิสัยที่จะรู้ได้ จึงทำให้มีการจำแนกพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้ “เกณฑ์” การจำแนกคือ “ผู้รู้พฤติกรรม” ดังนี้ (ไพบูลย์ เทวรักษ์, 2537, หน้า 3-6)

1. พฤติกรรมภายใน (covert behavior) คือ พฤติกรรมที่เจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของพฤติกรรมไม่สามารถที่จะรับรู้ได้โดยตรงถ้าไม่แสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก บุคคลอื่นจะรู้พฤติกรรมภายในของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ก็โดยการสันนิษฐานหรือคาดเดาเองเท่านั้น แต่ถ้าหากมีพฤติกรรมภายนอกก็ปรากฏออกมาจะทำให้บุคคลอื่นมี “ข้อมูล” (data) ประกอบการสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น

พฤติกรรมภายในเป็นกระบวนการทำงานของสมอง (mental process) ซึ่งหมายถึง ขั้นตอนการทำงานของสมองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การคิด การตัดสินใจ ค่านิยม และแรงบันดาลใจ

2. พฤติกรรมภายนอก (overt behavior) คือ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นนอกเหนือจากเจ้าของพฤติกรรมสามารถที่จะรู้ได้ แม้เจ้าของพฤติกรรมเอง ยังไม่รู้ตัวด้วยซ้ำไป พฤติกรรมภายนอกนั้น บุคคลอื่นจะรู้ได้ต้องอาศัย “การสังเกต” (observation) ไม่ว่าจะใช้ประสาทสัมผัสโดยตรงหรือใช้เครื่องมือ (instrument) ช่วยในการสังเกต

พฤติกรรมของบุคคลสามารถ สรุปได้ออกเป็น 2 ส่วน คือ พฤติกรรมภายในที่บุคคลอื่น ๆ รับรู้ได้จากการสันนิษฐาน หรือคาดเดา เป็นพฤติกรรมที่เจ้าของรับรู้เท่านั้น และพฤติกรรมภายนอกที่บุคคลอื่น ๆ สามารถรับรู้ได้ต้องอาศัยจากการสังเกต

องค์ประกอบของพฤติกรรม

Cronbach (อ้างถึงใน สุชาดา มะโนทัย, 2539, หน้า 9-10) กล่าวว่า พฤติกรรมมนุษย์มีองค์ประกอบ 7 ประการ

1. ความมุ่งหมาย (goal) เป็นความต้องการที่ทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการที่เกิดขึ้น ความต้องการบางอย่างสามารถตอบสนองได้ทันที แต่บางอย่างต้องใช้เวลาจนถึงบรรลุความต้องการได้
2. ความพร้อม (readiness) คือ ระดับวุฒิภาวะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ
3. สถานการณ์ (situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ
4. การแปลความหมาย (interpretation) ก่อนที่จะทำกิจกรรมหนึ่งลงไป มนุษย์จะพิจารณาสถานการณ์ก่อน แล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่เกิดความพึงพอใจมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ
5. การตอบสนอง (response) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการโดยวิธีการที่ได้เลือกแล้วในขั้นแปลความหมาย
6. ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้ว ย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจเป็นไปตามที่คาดคิดหรืออาจตรงข้ามก็ได้

7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (reaction to thwarting) ในกรณีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ มนุษย์ก็อาจจะย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานการณ์และเลือกวิธีการใหม่

Bloom (1988, pp. 65-197) กล่าวถึง พฤติกรรมว่าเป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ อาจเป็นสิ่งสังเกตได้หรือไม่ได้ และพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. พฤติกรรมด้านความรู้

พฤติกรรมด้านความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เป็นกระบวนการทางด้านสมองเป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ การรับรู้ การจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้ง การพัฒนาความสามารถ และทักษะทางสติปัญญา การใช้ความคิด วิจัยญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ จัดจำแนกได้ตามลำดับชั้นจากง่ายไปยาก ดังนี้

1.1 ความรู้ ความจำ (knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้นเกี่ยวกับความจำได้ หรือระลึกได้

1.2 ความเข้าใจ (comprehension) เป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ คือ จะต้องมีความรู้มาก่อนถึงจะเข้าใจได้ ความเข้าใจนี้จะแสดงออกมาในรูปของการแปลความตีความ และคาดคะเน

1.3 การนำไปใช้ (application) เป็นการนำเอาวิชาการ ทฤษฎี กฎเกณฑ์และแนวคิดต่าง ๆ ไปใช้

1.4 การวิเคราะห์ (analysis) เป็นขั้นที่บุคคลมีความสามารถ และมีทักษะในการจำแนกรื่องราวที่สมบูรณ์ใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อย และมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัดระหว่างส่วนประกอบที่รวมเป็นปัญหา หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

1.5 การสังเคราะห์ (synthesis) เป็นความสามารถของบุคคลในการรวบรวมส่วนย่อยต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างใหม่ มีความชัดเจน และมีคุณภาพสูงขึ้น

1.6 การประเมินผล (evaluation) เป็นความสามารถของบุคคลในการวินิจฉัย ตีราคาของสิ่งของต่าง ๆ โดยมีกฎเกณฑ์ที่ใช้ช่วยประเมินค่านี้ อาจเป็นกฎเกณฑ์ที่บุคคลสร้างขึ้นมา หรือมีอยู่แล้วก็ตาม

2. พฤติกรรมด้านเจตคติ

เจตคติเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก ความสนใจ เจตคติ การให้คุณค่า การปรับปรุงค่านิยม การแสดงคุณลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ รวมไปถึง ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ กันจะบอกแนวโน้มของบุคคลในการกระทำ พฤติกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการเกิดพฤติกรรม ด้านเจตคติ ได้ดังนี้

2.1 การรับหรือการให้ความสนใจ (receiving or attending) เป็นขั้นที่บุคคล ถูกกระตุ้นให้ทราบว่า เหตุการณ์ หรือสิ่งเร้าบางอย่างเกิดขึ้น และบุคคลนั้นมีความยินดี หรือมีภาวะจิตใจพร้อมที่จะรับ หรือให้ความพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ในการยอมรับนี้ ประกอบด้วย ความตระหนัก ความยินดีที่ควรรับ และการเลือกรับ

2.2 การตอบสนอง (responding) เป็นขั้นที่บุคคลถูกจูงใจให้เกิดความรู้สึกผูกมัด ต่อสิ่งเร้า เป็นเหตุให้บุคคลพยายามทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง พฤติกรรมขั้นนี้ ประกอบด้วย ความยินยอม ความเต็มใจ และความพอใจที่จะตอบสนอง

2.3 การให้ค่านิยม (valuing) เป็นขั้นที่บุคคลมีปฏิกิริยาซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้นยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับตนเอง และได้นำไปพัฒนาเป็นของตน อย่างแท้จริง พฤติกรรมขั้นนี้ส่วนมากใช้คำว่า “ค่านิยม” ซึ่งการเกิดค่านิยมนี้ประกอบด้วย การยอมรับ ความชอบและการผูกมัดค่านิยมเข้ากับตนเอง

2.4 การจัดกลุ่มค่า (organization) เป็นขั้นที่บุคคลจัดระบบของค่านิยมต่าง ๆ ให้เข้ากลุ่ม โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมนั้น ในการจัดกลุ่มนี้ ประกอบด้วย การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม และการจัดระบบของค่านิยม

2.5 การแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (characterization by a value or complex) พฤติกรรมขั้นนี้ถือว่า บุคคลมีค่านิยมหลายชนิด และจัดอันดับของค่านิยม เหล่านั้นจากดีที่สุด ไปถึงน้อยที่สุด พฤติกรรมเหล่านี้จะเป็นตัวคอยควบคุมพฤติกรรม ของบุคคล พฤติกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย การวางแนวทางของการปฏิบัติ และการแสดง ลักษณะที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่เขากำหนด

3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ

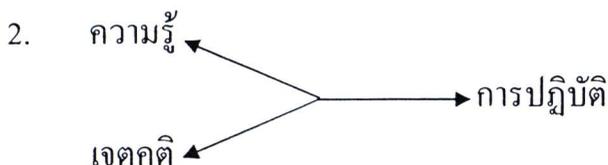
พฤติกรรมด้านการปฏิบัตินี้ เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย

ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ เป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคลปฏิบัติออกมาโดยมีด้านความรู้ และด้านเจตคติ เป็นตัวช่วยให้เกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่กระบวนการในการจะก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยระยะเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน แต่นักวิชาการก็เชื่อว่า กระบวนการทางการศึกษาจะช่วยให้เกิดพฤติกรรม การปฏิบัติได้

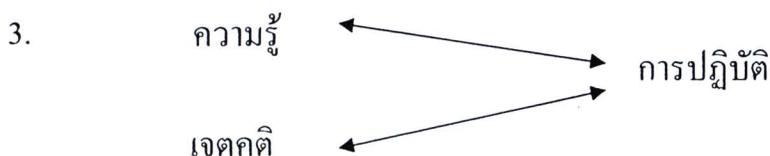
ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ (knowledge) เจตคติ (attitude) และการปฏิบัติ (practice) Schwartz (1975, pp. 28-31) ได้ศึกษาถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ สามารถสรุปรูปแบบของความสัมพันธ์ได้ เป็น 4 ลักษณะคือ

เจตคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดความรู้และการปฏิบัติ ดังนั้น ความรู้มีความสัมพันธ์กับเจตคติ และเจตคติมีผลต่อการปฏิบัติ

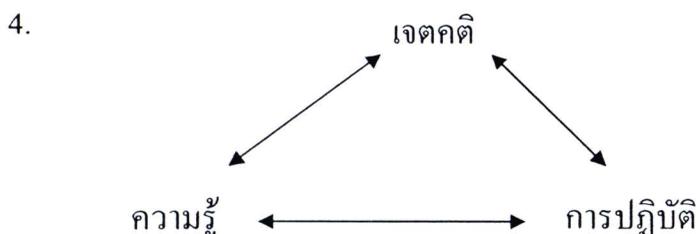

ความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา

ความรู้และเจตคติต่างกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้ และเจตคติ ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กัน

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่.....-3...ค.ศ. 2555.....
เลขทะเบียน.....246197.....
เลขเรียกหนังสือ.....

ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางอ้อมนั้นมีเจตคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาได้

จากรูปแบบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเรียนรู้ พบว่าพฤติกรรมแต่ละด้านส่งผลทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาในตอนสุดท้าย ซึ่งเป็นการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่สามารถวัดได้หรือสังเกตได้นั้นเอง มนุษย์มีพฤติกรรมต่าง ๆ มากมาย พฤติกรรมที่นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างหนึ่ง คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เพื่อช่วยทำให้ร่างกายเจริญเติบโต ช่วยให้อายุยืนยาวอยู่ได้อย่างมีความสุขที่ดี

ความหมายของพฤติกรรมทางการเมือง

นักวิชาการของไทยหลายท่านได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับความหมายของพฤติกรรมทางการเมือง โดยจะหยิบยกมากล่าวอ้าง ดังต่อไปนี้

พฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางการเมือง ที่ปรากฏออกมาในรูปของการจัดองค์การทางการเมือง รูปแบบการเมือง การปกครอง นโยบายของรัฐ และพรรคการเมือง รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของราษฎร (ธนา นवलปลอด, 2536, หน้า 1)

พฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง ลักษณะการแสดงออกในการกระทำหรือปฏิบัติที่มีผลก่อให้เกิดการพัฒนา ร่วมมือหรือขัดแย้ง และวิถีทางที่ใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมกลุ่มตนเองและสังคมส่วนใหญ่ ซึ่งคนเราต้องมีการกระทำที่มีผลกระทบต่อตัวบุคคลสังคม และระบบการเมืองทางใดทางหนึ่ง (นันทนา วรรณะภูติ, 2539, หน้า 40)

พฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง การแสดงกริยาอาการและความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของมนุษย์ การแสดงกริยาอาการและความนึกคิดดังกล่าว เป็นปฏิกริยาตอบสนอง

กระบวนการทางการเมืองการปกครอง ลักษณะรูปแบบของกริยาอาการ และความนึกคิดทางการเมืองการปกครอง เป็นต้นว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบต่าง ๆ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย ความสนใจทางการเมือง ความเบื่อหน่ายทางการเมือง และความเชื่อมั่นทางการเมือง เป็นต้น (พรทิพย์ บุญนิพัทธ์, 2539, หน้า 50)

พฤติกรรมทางการเมืองว่า หมายถึง การแสดงออกทางการเมืองซึ่งการแสดงออกจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ทางการเมือง (political socialization) หรือความสำนึกทางการเมืองของคนในชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) และความสนใจของคนในชาติด้วย (จักรพันธ์ วังษ์บูรณาวาทย์, 2530, หน้า 120)

พฤติกรรมการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงการเมือง ไม่ว่าจะโดยความคิดเห็น ศรัทธา หรือด้วยการกระทำ (จิร โชค วีระสย, 2543, หน้า 13)

พฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง ทักษะคติทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีพื้นฐาน มาจากการกลมกลืนทางสังคม ซึ่งทำให้เกิดความรู้ทางการเมือง (วัลลภ วิบูลย์กุล, 2544, หน้า 12)

พฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ เป็นผลพวงของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม มนุษย์ทุกผู้ทุกคนมิได้มีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าจากสภาวะแวดล้อมในทำนองเดียวกัน ภายใต้อสิ่งแวดล้อมเดียวกัน และแม้แต่ได้รับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมเดียวกัน มนุษย์สองคน ก็อาจจะมีปฏิกิริยาแตกต่างกัน (วิชัย ต้นศิริ, 2547, หน้า 12)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง การแสดงออกทางการเมืองทั้งในการกระทำหรือความรู้สึคนึกคิด และทัศนคติทางการเมือง ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่มีผลก่อให้เกิดการพัฒนาร่วมมือ หรือขัดแย้ง ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนการมีความสนใจหรือเบื่อหน่ายทางการเมือง

แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในประเทศประชาธิปไตยนั้น นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกซึ่งทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน และภายในขอบเขตของกฎหมายที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและตัวผู้บริหารหรือรัฐบาลได้ตามความต้องการของตน จึงนับเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศเผด็จการที่มักเป็นเพียงรูปแบบ และเป็นไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมืองหรือสอดคล้องตามเจตจำนงของผู้บริหารหรือรัฐบาลเป็นสำคัญ

หลักสำคัญของการมีส่วนร่วม

การทำงานแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการดำเนินการหลายรูปแบบ แต่การทำงานดังกล่าวต้องมีหลักของการทำงานดังที่ สมนึก ปัญญาสิงห์ (2542, หน้า 27) ได้กล่าวถึง หลักสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา (people-centered management) กล่าวคือ เน้นบทบาทของประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง เจ้าของโครงการ เพื่อให้ชุมชนมีบทบาทแก้ไขปัญหาด้วยพลังความรู้ความสามารถของตนเองมากขึ้น หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุนเรื่องเทคนิควิชาการ ความรู้ ตลอดจนงบประมาณสมทบ

2. พัฒนาขีดความสามารถและสร้างพลังกลุ่มชุมชนให้เข้มแข็ง (people empowerment) “ช่วยให้เขาคิด” ไม่ใช่ “คิดให้เขา” และ “ช่วยให้เขาทำ” ไม่ใช่ “ทำให้เขา” (work with not work for) ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มหรือองค์กรเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการพึ่งตนเองได้

3. พัฒนากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน (people's participation) ได้แก่ การวิเคราะห์ การเสนอแนะ การวิจารณ์ การตรวจสอบอย่างเปิดเผย โปร่งใส ช่วยคิด

แนะนำ ปรับปรุง เช่นการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานรัฐกับองค์กรประชาชน และการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เป็นต้น

4. การมีหุ้นส่วนในกระบวนการพัฒนาและการทำงานร่วมกัน (partnership) ผนึกกำลังความรู้ ความสามารถและความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาเสพติด จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับภาคและระดับท้องถิ่น องค์กรเอกชน และประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากปัญหาเสพติด ในอดีต การทำงานของหลายหน่วยงานมีลักษณะ แยกกันทำ ซ้ำซ้อน สิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น ขาดประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและมักจะเผชิญหน้าต่อต้านกัน จนกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ดังนั้น การทำงานแบบพหุภาคีจึงเป็นการทำงานแบบร่วมมือร่วมใจกัน รับผิดชอบแก้ไขปัญหาด้วยกัน ดำเนินการอย่างสร้างสรรค์และสามัคคี ไม่ใช่งานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือเป็นงานฝักจากหน่วยงานอื่น ซึ่งจะเป็นการบั่นทอนพลังความร่วมมือและการทำงานแบบมีส่วนร่วม

5. การดำเนินโครงการและกิจกรรมร่วมกัน (performance) เช่น การสร้างผลงาน และการติดตามตรวจสอบประสิทธิผลประสิทธิภาพของโครงการ เช่น ใช้งบประมาณน้อย แต่ได้ผลงานมาก ไม่มีการสูญเปล่า ทำได้อย่างประหยัด ใช้ทรัพยากรบุคคลน้อย คุ่มค่า และที่สำคัญคือแก้ไขปัญหาพร้อมกับชุมชนได้

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจว่าจะศึกษาในด้านใด

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537, หน้า 19) ได้ศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติและระเบียบของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในส่วนที่ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ที่ภาครัฐจัดดำเนินการ ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา จะมีอยู่ในลักษณะเดียว คือ ในรูปของคณะกรรมการ การเข้าร่วมในคณะกรรมการก็จะอยู่ในลักษณะของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงข้าราชการในหน่วยงานอื่น ข้าราชการที่เกษียณแล้วหรือประชาชนทั่วไป

นริวรรณ พรหมขุม (2537, หน้า 7) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดขอนแก่น ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาไว้เป็น 2 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในด้านนโยบาย ได้แก่ การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำ และการร่วมตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการ เช่น แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 17-18) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท คือ การที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มแรกของโครงการไปถึงจบของโครงการ ซึ่งครอบคลุมในขั้นตอนต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลและการประเมินผล
4. การมีส่วนร่วมในการใช้ผลประโยชน์จากกิจกรรมของโครงการ

Cohen and Uphoff (อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การ์ณจิต, 2541, หน้า 20) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Meiner (อ้างถึงใน สุรปรีชา ลาภบุญเรือง, 2530, หน้า 8-9) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้โดยแบ่งออกเป็นความหมายดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุน หรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศเพื่อให้สนองต่อความต้องการ
 2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพล (influence) ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำในรัฐบาล
 3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (legitimate)
 4. การให้มีตัวแทน (representation) เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
 5. การละวางหรือแยกตนเองออกจากการเมือง (alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิง และไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย
 6. ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมือง หรือเป็นผู้ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (activists)
 7. การกระทำที่ “ต่อเนื่องอย่างคงที่” (persistence continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน (institutionalized) และมีการจัดตั้ง หรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่น การก่อจลาจล
 8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง หรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานทางราชการ (bureaucratic actions)
 9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics)
 10. การกระทำที่มีลักษณะ “การกระทำทางการเมือง” (apolitical act)
- จากความหมายทั้ง 10 ประการดังกล่าว Meiner ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (any voluntary actions)

ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่มี จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะการบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติ

Huntington and Nelson (อ้างถึงใน วัชรวิทย์ คำานกุล, 2541, หน้า 9) ได้เน้นให้เห็นถึงความหมาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า แตกต่างจากการกระทำอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติ และใช้กับบุคคลธรรมดา มิใช่ผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง เพราะเป็นอาชีพซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง การจะตัดสินใจว่าจะกระทำให้เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีบทบาททางการเมือง อาจถือลักษณะทางการเมืองที่บุคคลนั้นกระทำอยู่ เช่น การเป็นสมาชิกพรรคที่ไม่ได้ทำงานด้านการเมืองเป็นหลัก แต่มีหน้าที่เพียงการไปสอดแนมและหาเสียงให้กับผู้สมัครบ้างเป็นครั้งคราว จึงเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเป็นการลงสมัครรับเลือกตั้งและทำกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปอย่างต่อเนื่องกิจกรรมนั้นจึงจะถือว่าเป็นเรื่องของบทบาททางการเมือง

สุจิต บุญบงการ (2537, หน้า 36-38) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระชับว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจหลายประการคือ

ประการแรก การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายในเรื่องกิจกรรมมิใช่ทัศนคติ มิใช่เรื่องของความคิด ความรู้สึกหรือความเชื่อทางการเมือง เรายอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้กับบุคคลธรรมดา ส่วนผู้นำการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น เราถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ เช่น ถ้านักศึกษาชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัย เพื่อไล่อธิการบดีออกจากตำแหน่ง จะไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง จนกว่านักศึกษา

จะใช้การประท้วงนี้กดดันรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นได้ทั้งถูกหรือผิดกฎหมาย ทันทีหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็น ต้องเป็นสิ่งที่สร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่นรวมทั้งผู้นำทางการเมืองก็ได้ด้วย

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มากนักและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) หมายถึง การที่บุคคลได้กระทำการใด ๆ อันเป็นการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ตามวิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง และบริหารบ้านเมืองในฐานะเจ้าของประเทศ โดยที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ จะครอบคลุมตั้งแต่ระดับของการพูดคุย แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง ไปจนถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการทางการเมืองตามความสมัครใจของบุคคล อันได้แก่ (สาลินี หลีเจริญกุล 2539, หน้า 73-74)

1. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง
2. การเข้าร่วมฟังการอภิปรายทางการเมือง และการหาเสียงของนักการเมือง
3. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
4. การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
5. การช่วยนักการเมืองหรือพรรคการเมืองหาเสียง
6. การให้การสนับสนุนนักการเมือง หรือพรรคการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ
7. การร่วมรณรงค์ให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง
8. การร่วมรณรงค์ต่อต้านการซื้อเสียง ฯลฯ

รูปแบบและกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Nie, Verba, and Welch (อ้างถึงใน วัชรีย์ คำนกุล, 2541, หน้า 13-14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในระบอบประชาธิปไตยและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำมา เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมสนับสนุนของประชาชน หรือเป็นแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องการความริเริ่มหรือแรงจูงใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในการวิจัยเชิงวิชาการแล้วถือว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และสามารถวัดค่าของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด

2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำได้ โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน ซึ่งอาจนำไปสู่การขัดแย้งกันได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่ยาก และต้องการริเริ่มก่อนการลงคะแนนเสียง นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีที่สามารถสื่อข่าวสาร หรือบ่งบอกกับการชื่นชอบของประชาชนได้มากกว่า เพราะประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียง จะสามารถมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนี้ ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียง การทำงานอย่างแข็งขันเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกสโมสรทางการเมือง

3. การติดต่อขั้นต้นของประชาชน เป็นการติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลโดยลำพังตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลาเป้าหมาย และเนื้อหาสาระในการเข้ามีส่วนร่วมของบุคคลได้เอง จึงสามารถคาดหวังผลประโยชน์ได้มาก แต่ในด้านอิทธิพลที่มีต่อรัฐบาลนั้นมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากเป็นการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่น ๆ และต้องการความคิดริเริ่มค่อนข้างมากกิจกรรมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวม เพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐ

4. การร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างขององค์การ หรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมือง และสังคมเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะกระทำร่วมกันในกิจกรรมภายในขององค์การที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้ การกระทำดังกล่าว อาจเกิดขึ้นในเวลาใด และจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความริเริ่มบ้าง

Milbrath and Goel (อ้างถึงใน วัชรวิ ด่านกุล, 2541, หน้า 12-13) ได้ศึกษาจากผลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และได้จัดแยกประเภทหรือรูปแบบ ในการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ 6 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. การเลือกตั้ง (voting) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกจากกิจกรรมที่เกี่ยวกับการณรงค์หาเสียง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แต่รวมได้กับกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรักษาชาติแบบต่าง ๆ (patriotic acts) เช่น การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และการสนับสนุนประเทศให้ทำสงครามแม้ตนเองจะไม่ได้เห็นด้วย จึงกล่าวได้ว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมือง มากกว่า เป็นการกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป การลงคะแนนเสียงไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อข่าวสาร และแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ผู้ที่ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอื่นก็ได้ ในทางกลับกันผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้ อย่างไรก็ตามการลงคะแนนเสียงนับว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากสามารถกำหนดความเป็นไปของรัฐบาลหรือการปกครองได้ทันทีทันใด

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (party campaign workers) หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้ง และในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียน เพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัคร

ที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้งและการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวนี้ เป็นแบบแผนความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ Milbrath and Goale พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมาก ในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว อาศัยความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริง จัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีต่อสู้ทางการเมือง (gladiators) ในขณะที่คนส่วนมาก มักจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้เฝ้าดู (spectators) คอยตัดสินใจว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (community activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับเป็นผู้มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทาง อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทในชุมชนนี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรค และเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมืองและการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรค และเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. การติดต่อกับทางราชการ (contacting officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลประโยชน์โดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษีโรงเรือน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการ ฯลฯ การเข้าร่วมทางการเมืองทางราชการ ในรูปแบบดังกล่าว เกือบจะไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง ที่ Nie, Verba, and Welch (อ้างถึงใน วัชร ด่านกุล, 2541, หน้า 13-14) เรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคับแคบ (parochial participation) หรือการติดต่อเฉพาะเรื่อง (particularized contacting)

5. การเป็นผู้ประท้วง (protestor) ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือการก่อจลาจล ในกรณีที่ทำเป็นเพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขัน และเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (communicators) ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมือง เมื่อเข้าทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านไปให้เพื่อเข้ากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการ และการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าว มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง และมีความสนใจในทางการเมืองมากด้วย ผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

ระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

การจำแนกพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น นอกจากจะจัดแบ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวแล้ว ยังสามารถจัดลำดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อแสดงระดับของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปด้วย ความแตกต่างทางด้านภูมิหลัง หรือปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลย่อย มีส่วนกำหนดให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในรูปแบบและปริมาณของกิจกรรมทางการเมืองแตกต่างกัน

Bilbrath (อ้างถึงใน วัชรวิทย์ คำนกุล, 2541, หน้า 16) ได้จัดเรียงลำดับความสำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากน้อยไปมาก 14 รายการ ดังนี้

1. การที่บุคคลตอบสนองสิ่งเร้าทางการเมือง เช่น การติดตามข่าวสาร เป็นต้น
2. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
3. การอภิปรายถกเถียงปัญหาการเมือง
4. การพยายามพุดจาชักชวนผู้อื่นเพื่อไปออกเสียงเลือกตั้ง
5. การคิดเครื่องหมายหรือแผ่นป้ายโฆษณาหาเสียง
6. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง
7. การช่วยเหลือทางการเงินแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง

9. การสละเวลาเพื่อช่วยหาเสียงเลือกตั้ง
10. การเป็นสมาชิกผู้กระตือรือร้นของพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง
11. การเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการกลางของพรรคการเมือง
12. การช่วยหาทุนให้พรรคการเมือง
13. การสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง
14. การได้รับเข้าดำรงตำแหน่งของรัฐบาลและพรรคการเมือง

Rush (อ้างถึงใน วัชรี้ คำานกุล, 2541, หน้า 16-17) ได้จัดลำดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 10 ระดับโดยเรียงจากสูงไปต่ำ คือ

1. การดำรงตำแหน่งด้านการบริหารหรือการเมือง ซึ่งได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
2. การเสาะแสวงหาตำแหน่งด้านการบริหารหรือการเมือง
3. การเข้าร่วมในรูปการเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์การทางการเมือง ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ในพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์
4. การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉย ๆ ขององค์การทางการเมือง ซึ่งหมายถึง การเป็นสมาชิกโดยไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างไร เพียงแต่เป็นการจ่ายค่าสมาชิกอยู่เป็นประจำเท่านั้น
5. การมีส่วนร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์การ ที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเมือง เป็นบางส่วนเท่านั้น
6. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการเป็นสมาชิกเฉย ๆ ขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง
7. การเข้าร่วมในรูปแบบการชุมนุมในที่สาธารณะหรือชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมเดินขบวนต่าง ๆ
8. การเข้าร่วมในรูปการอภิปรายถกเถียงข้อปัญหาทางการเมือง ในรูปแบบไม่เป็นทางการ
9. การเข้าร่วมในรูปของการให้ความสนใจทั่วไปต่อเรื่องราวทางการเมือง
10. การเข้าร่วมในรูปของการใช้สิทธิเลือกตั้ง

กล่าวโดยสรุปแล้ว นักวิชาการแต่ละท่าน ต่างก็จัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็น คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองบางประเภทจะมีความสำคัญต่อสังคมหนึ่ง แต่สำหรับอีกสังคมหนึ่ง อาจจะถือว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเดียวกันนั้น มีความสำคัญน้อยกว่าก็ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกกระบวนการทางการเมืองจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งจากการศึกษาของ Creighton (อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2543, หน้า 156-161) และการศึกษาของ Milbrath and Goale (อ้างถึงใน วีรวัฒน์ เปรมประภา, 2528, หน้า 9-12) สรุปได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่

1. สิ่งเร้าทางการเมือง ก่อนที่การกระทำทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้นั้นบุคคลจะต้องค่อย ๆ ได้รับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม สิ่งเร้าทางการเมืองนี้ เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การได้รับข่าวสารข้อมูลได้ง่าย หรืออยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบ เป็นต้น ซึ่ง Milbrath and Goale ได้รวบรวมผลการศึกษานักวิชาการหลายคนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าทางการเมืองไว้ดังนี้

1.1 บุคคลยิ่งได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากเท่าใด ยังมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเข้าร่วมในลักษณะที่ลึกมากขึ้นเท่านั้น

1.2 บุคคลที่เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ จะมีแนวโน้มว่าจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่าพวกที่ไม่มี การพูดคุยเรื่องการเมือง

1.3 คนชั้นกลางมักจะได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าชนชั้นกรรมกร

1.4 โดยเหตุผลที่บุคคลมีแนวโน้มที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่มีระดับการศึกษาเท่าเทียมกัน และ โดยเหตุที่บุคคลที่มีการศึกษาสูง จึงมักจะพบกับสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อย

1.5 บุคคลยิ่งพึงพอใจในพรรคการเมืองหรือผู้สมัครใด ๆ มักจะมีสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้จะเลือกพรรคใดหรือผู้สมัครคนใด

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติ ความเชื่อ ลักษณะทางบุคลิกภาพ การสื่อลักษณะนิสัยจากบิดา มารดา และความต้องการเชิงจิตวิทยา อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองได้มีการนำปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวมาทำการศึกษาเพียง 3 ปัจจัย เท่านั้น ซึ่ง Milbrath and Goale ได้รวบรวมผลการศึกษาของศิษย์ของนักวิชาการหลายคนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลไว้ ดังนี้

2.1 บุคคลยิ่งมีความสนใจและห่วงใยเรื่องการเมือง ย่อมมีแนวโน้มจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2.2 บุคคลที่รู้สึกในความสามารถของตน มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้สึก

2.3 บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะมีระดับการศึกษาสูง มีแนวโน้มว่าจะกระตือรือร้นที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองมาก

2.4 บุคคลที่มีความผูกพันหรือพึงพอใจในพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองใด ๆ มีแนวโน้มว่าจะกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมาก

2.5 บุคคลที่มีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของพลเมือง จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้สึกเช่นนั้น

2.6 บุคคลที่มีบุคลิกภาพชอบออกสังคม จะมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่การเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่มีบุคลิกภาพชอบออกสังคม

3. สิ่งแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

3.1 กฎระเบียบทางการเมือง เช่น ความถี่ของการเลือกตั้ง สิทธิในการเลือกตั้งตามกฎหมาย การเสียสิทธิการเมือง ดังกรณีที่บุคคลใดมีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วมิได้ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุ หรือเหตุนั้นไม่ใช่เหตุอันควรจะเสียสิทธิทางการเมือง

3.2 สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะระบบพรรคการเมือง กล่าวคือ ระบบพรรคการเมืองจะมีผลกระทบต่อแบบแผนและอัตราของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชนซึ่งงานวิจัยหลายงานพบว่า ยิ่งพรรคการเมืองมีการแข่งขันกันมาก อัตราของการมีส่วนร่วมก็จะสูงขึ้น กล่าวคือ การแข่งขันของพรรคการเมืองน่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วม โดยการกระตุ้นความสนใจในการรณรงค์หาเสียงและทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความพยายามของปัญญาชนในการมีผลกระทบต่อผลที่ออกมา ซึ่งถ้าการแข่งขันของพรรคการเมืองไม่ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและไม่เกิดความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพ การแข่งขันนั้นก็อาจมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.3 ลักษณะของการรณรงค์หาเสียง เช่น ระบบวิธีการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละคน แต่ละพรรคความเข้มข้นหรือความรุนแรงในการแข่งขันทางการเมือง การเข้าถึงประชาชนเพื่อหาเสียงการใช้งบประมาณในการหาเสียง รวมถึงการใช้สื่อต่าง ๆ ในการรณรงค์หาเสียง

อนึ่งในการวิเคราะห์ปัจจัยทั้ง 3 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแบ่งแยกกันได้อย่างชัดเจน เช่น การพิจารณาฐานะเบี้ยบทางการเมืองไม่สามารถแยกออกจากสถาบันการเมืองได้และสถาบันการเมืองก็เป็นส่วนกิจกรรมในการรณรงค์ต่าง ๆ เป็นต้น

4. ตำแหน่งทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ถิ่นที่อยู่อาศัย เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ ปัจจัยต่าง ๆ นี้ เป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณ เนื่องจากเป็นตัวแปรที่สามารถเห็นได้ชัดและวัดได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งทางสังคมไม่ได้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง แต่จะเป็นตัวแปรที่สนับสนุนตัวแปรทางด้านทัศนคติ และบุคลิกภาพ Milbrath and Goal ได้รวบรวมข้อค้นพบจากการวิจัยหลายผลงาน

5. สรุปได้ว่า การที่คนเราจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย หรือตัวแปรหลากหลาย ทั้งปัจจัยด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการบริหารงาน

แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารทางการเมือง

ความหมายของพฤติกรรมสื่อสาร

“พฤติกรรมสื่อสาร” หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์ ที่มีลักษณะบ่งบอกว่าเป็นการสื่อความหมาย โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้สึกันคิด ทักษะติดต่อจนประสานกันระหว่างกันและกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลัก คือ ความเข้าใจร่วมกัน (ขวัญเรือน กิติวัฒน์ และภัสวาลี นิติเกษตร สุนทร, 2540, หน้า 5)

ลักษณะพื้นฐานแห่งพฤติกรรมสื่อสาร

พิจารณาในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมสื่อสาร มีลักษณะเป็นกระบวนการ กล่าวคือ การแสดงออกซึ่งการติดต่อสื่อความหมายของมนุษย์ในสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด อีกทั้งไม่มีขอบเขตอย่างแน่ชัด ผู้ร่วมกระทำการสื่อสารทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสาร ต่างสลับเปลี่ยนบทบาทสลับไปมาโดยอัตโนมัติ ต่างฝ่ายต่างแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ และตอบสนองระหว่างกันและกัน จนกระทั่งเกิดความเข้าใจร่วมกัน ดังนั้น กระบวนการแห่งพฤติกรรมสื่อสารจึงเกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นวงจรต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา วงจรของกระบวนการ พฤติกรรมสื่อสาร ประกอบด้วยพฤติกรรมเข้ารหัส (encoding behavior) ซึ่งหมายถึง การแปลสารให้เป็นภาษาหรือรหัสที่เหมาะสมกับวิธีการถ่ายทอด และผู้รับสาร พฤติกรรมถ่ายทอดและการรับ (transmitting and receiving behavior) พฤติกรรมถอดรหัส (decoding behavior) ซึ่งหมายถึง การแปลรหัสกลับเป็นสารเพื่อความเข้าใจของผู้รับสาร และ พฤติกรรมตีความหมาย (interpretive behavior) มีความสำคัญมากต่อผลของการสื่อสาร กล่าวคือ ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถตีความสารให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของอีกฝ่ายหนึ่ง การสื่อสารก็จะสัมฤทธิ์ผล อย่างไรก็ตามการตีความสารขึ้นอยู่กับกรอบแห่งการอ้างอิง (frame of reference) อันได้แก่ พื้นฐานความรู้เดิม ประสบการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของผู้กระทำการสื่อสารทั้ง 2 ฝ่าย เป็นสำคัญ

2. พฤติกรรมการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางจิตวิทยา กระบวนการทางสังคม และกระบวนการวัฒนธรรม การกระทำหรือการแสดงออกซึ่งกิจกรรมด้านการติดต่อสัมพันธ์ของมนุษย์จึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ยากแก่การคาดหมายและการวิเคราะห์ การติดต่อระหว่างมนุษย์มิได้เกิดจากพฤติกรรม การตีความหมายเฉพาะเนื้อหาสาระของสารซึ่งเป็นตัวกระตุ้นเท่านั้น แต่ผู้ร่วมกระทำการสื่อสารจะสร้างหรือกำหนดความหมายไปตามลักษณะปัจจัยด้านจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความทรงจำ ความหวัง ทศนคติ ความกลัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล อัน ได้แก่ กรอบแห่งการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งหมายถึง ปทัสถาน จารีตประเพณี จรรยาบรรณ กฎหมาย วัฒนธรรม เป็นต้น ล้วนเป็นตัวกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์เป็นไปตามกรอบแห่งการเรียนรู้ การรับรู้ อารมณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้ผลตอบสนองของพฤติกรรมการสื่อสาร เป็นไปตามลักษณะเฉพาะตัวบุคคลหรือเฉพาะกลุ่มสังคม

3. พฤติกรรมการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ระบบการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอก ระบบการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้น พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จะเกิดขึ้นหรือไม่ ด้วยสาเหตุประการใด และมีผลในลักษณะใดบ้างนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยและความผันแปรของปัจจัยสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ภายนอก ระบบการสื่อสารด้วยส่วนหนึ่ง ปัจจัยดังกล่าวนี้ เช่น ด้านสรีระ เวลา โอกาส ระยะทาง การเงิน ฯลฯ จึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริม หรือสกัดกั้นการกระทำการติดต่อสื่อสาร

4. พฤติกรรมการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณและจากการเรียนรู้ทางสังคม กล่าวคือ คนเราทุกคนมีสัญชาตญาณ ที่ต้องการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม การสื่อสารมาโดยกำเนิดตามธรรมชาติของมนุษย์ชาติ นับตั้งแต่วินาทีแรกที่ลืมตาดูโลก เด็กทารกส่งเสียงร้องเพื่อเป็นการบอกกล่าวอะไรบางอย่าง เช่น หิว ง่วงนอน ปวดท้อง เป็นต้น ครั้นเมื่อเติบโตขึ้นเด็ก ๆ จะเริ่มเรียนรู้และจดจำแบบอย่างการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการสื่อสารจากแม่ บททางสังคม เริ่มตั้งแต่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น

บิดา มารดา ครูอาจารย์ เพื่อนฝูง เป็นต้น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าโครงสร้าง และ ส่วนประกอบของระบบสังคม ต่างมีส่วนในการเตรียม และกำหนดรูปแบบแห่ง พฤติกรรมการสื่อสาร เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นได้เรียนรู้ และถือเป็นแนวปฏิบัติสืบทอดกันไป

พฤติกรรมการสื่อสารเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมหรือสภาพการณ์ ที่มีระดับ ความซับซ้อนแตกต่างกัน ทำให้การแสดงออกซึ่งกิจกรรมการติดต่อสื่อความหมายของ มนุษย์มีรูปแบบที่ต่างกันไปได้ 5 ลักษณะใหญ่ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการสื่อสารภายในตัวบุคคล หมายถึง พฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร กับตนเอง ภายใต้สภาพการณ์แห่งกระบวนการคิด การตีความ การจดจำเกี่ยวกับปรากฏการณ์ และสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่แต่ละบุคคลรับรู้ แล้วนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่สะสม อยู่ภายในสมอง เกิดเป็นกรอบแห่งความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ฯลฯ

2. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ปกติคนเรามีได้หยุด ความคิดไว้กับตนเองเพียงลำพัง สภาพการณ์ทางสังคมมีส่วนผลักดันให้คนเราปรารถนา ที่จะกระทำการแลกเปลี่ยนข่าวสารกับคนอื่น ๆ โดยอาศัยเครื่องหมายสัญญาณ หรือ สัญลักษณ์เป็นรหัส ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในรูปแบบของภาษาพูด ภาษาเขียน สภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมของการสื่อสารระหว่างบุคคลเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จนถึงกลุ่มบุคคล กลุ่มสาธารณชน องค์กรและสถาบัน

3. พฤติกรรมการสื่อสารในองค์กร หมายถึง พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิก ในองค์กรหรือหน่วยงานที่มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์ นโยบาย และการจัดแบ่งสายงานอย่างชัดเจน

4. พฤติการณ์การสื่อสารต่างวัฒนธรรม เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล หรือ กลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม การสื่อสารต่างวัฒนธรรมจะบรรลุผลได้ ก็ต่อเมื่อ ผู้กระทำการสื่อสารมีความเข้าใจในตัวสารร่วมกัน จนทำให้สามารถตีความหมาย ของสารออกมาในทิศทางเดียวกันได้

5. พฤติกรรมการสื่อสารมวลชน เมื่อสังคมมีลักษณะขยายตัว ประกอบกับความ เจริญก้าวหน้าด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบการสื่อสารพัฒนาเปลี่ยนแปลง ไป เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะสภาพการณ์ทางสังคมสมัยใหม่ การสื่อสาร

ได้ขยายขอบเขตไปสู่มวลชนจำนวนมากมาย ทั้งภายในและภายนอกสังคมนั้น โดยผ่านช่องทางสื่อสารที่รวดเร็วซึ่งเรารู้จักกันดีในนามของสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น สื่อมวลชนดังกล่าวนี้ สามารถนำสารไปสู่มวลชนทุกหนทุกแห่งได้พร้อมกันทันทีหรือเกือบพร้อมกัน การแสดงออกซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมกระทำการสื่อสารทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสาร ไม่สามารถกระทำการตอบโต้โดยตรงได้ทันที ส่วนใหญ่เป็นการตอบโต้โดยผ่านสื่อกลาง

นอกเหนือจากพฤติกรรมกระทำการสื่อสาร 5 ลักษณะใหญ่ ๆ แล้วยังก่อให้เกิดพฤติกรรม การสื่อสารขึ้นมาอีกชนิดหนึ่ง คือ มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะทำการสื่อสารกับเทคโนโลยี และป้องกันตัวเองจากผลกระทบอันไม่พึงปรารถนาจากเทคโนโลยีประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของข่าวสารข้อมูลต่อความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของมนุษย์ได้ก่อให้เกิดแนวคิดที่เรียกว่า “การครอบงำกำหนดโดยเทคโนโลยี” (technological determinism) ซึ่งเชื่อว่าเทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่มีอิทธิพลที่เหนือวิถีชีวิตทางสังคมมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง

การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ของบุคคล ย่อมจะมีสาเหตุหรือสิ่งผลักดันให้เกิดการกระทำดังกล่าว ในทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีปัจจัยที่กำหนดให้บุคคลมีพฤติกรรม หรือการแสดงออกในทางการเมืองแตกต่างกันออกไป Milbrath and Goel (อ้างถึงใน วีรวรรณ เปรมประภา, 2528, หน้า 50-51) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยใหญ่ ๆ 2 ประการคือ

1. ปัจจัยด้านสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม (environmental stimuli) หมายถึง ลักษณะของระบบสังคม (social system) สภาพทางการเมือง (political setting) ซึ่งไม่เพียงจะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับขอบเขตปทัสถาน และทางเลือกต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละคนแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ก็จะรับสิ่งเร้าจากระบบการเมืองและสังคมได้ไม่

เท่ากัน เพราะเขาจะเลือกรับรู้ และเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (personal factors) มี 5 ประการ ด้วยกัน คือ พันธุกรรม แรงขับ ความต้องการทางบุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตและร่างกาย และความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน

ปัจจัย 2 ประการ ที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นภูมิหลังหรือสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง โดยแยกได้ ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ถือเป็นปัจจัยในของบุคคลที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับแตกต่างกันออกไป ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ ทรัพยากร แรงจูงใจ และ โอกาส ซึ่งปัจจัยทั้งสามดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องกันและกัน กล่าวคือ ในระบบที่มีการเปิดโอกาสให้บุคคลอย่างกว้างขวาง เพียงแรงจูงใจขนาดกลาง และทรัพยากร ไม่มากเพียงพอให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ในทำนองเดียวกัน บุคคลมีทรัพยากรมาก แม้โอกาสทางการเมืองไม่เปิดให้มากนัก ก็จะสามารถใช้ทรัพยากรในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ซึ่งในระยะยาวเขาก็สามารถสร้างโอกาสทางการเมืองขึ้นมาได้ และสำหรับผู้ที่มีแรงจูงใจสูงเป็นพิเศษ ก็จะสามารถหาช่องทางเพื่อเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ แม้จะไร้ซึ่งทรัพยากร โดยสิ้นเชิงก็ตาม สำหรับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวจะแยกกล่าวได้ดังนี้

1. ทรัพยากร ได้แก่ ความรู้ทักษะและทุนทรัพย์ซึ่งถือเป็นสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แตกต่างกันไปนอกเหนือจากทรัพยากรดังกล่าวแล้ว ปัจจัยทางด้านสถานภาพของบุคคลอีก 2 ประการ คือ เพศ และอายุ มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่เป็นปัจจัยหรือภูมิหลังทางสถานภาพเศรษฐกิจ และสังคมของบุคคล โดยจากการศึกษาของ Milbrath and Goal (อ้างถึงใน วีรวัดน์ เปรมประภา, 2528, หน้า 51-52) มีดังนี้ คือ

1.1 เพศ พบว่า เพศชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง นอกจากนั้นยังพบได้ว่า ในหมู่คณะคนที่มีฐานะต่ำ (lower status) อัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก คือ ผู้ชายมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

มากกว่าผู้หญิง แต่ในหมู่คณะคนที่ฐานะสูง (upper status) อัตราแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีน้อยมาก อัตราแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและเพศหญิง จะลดน้อยลงก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการออกไปทำงานนอกบ้าน และมีการขยายตัวของ การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี

1.2 อายุ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมีมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในบุคคลที่มีอายุระหว่าง 40-50 ปี แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลจะลดลงเรื่อย ๆ จนเกือบอายุ 60 ปี และยังพบว่า มีปัจจัยแทรกซ้อน 3 ประการระหว่างตัวแปรด้านอายุการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน การมีเวลาว่างสำหรับการเมือง และการมีสุขภาพดี โดยการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาที่ละเล็กทีละน้อยจากการมีคู่ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน และความต้องการมีครอบครัว ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้น และเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อยตามการเพิ่มของอายุ โดยระดับอายุสูงสุดอยู่ระหว่าง 35 หรือ 40 ปี สำหรับคนหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้น มักจะปลีกตัวออกมาจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของตน และเมื่อขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนอกระบบ เช่น การประท้วง เดินขบวน และก่อจลาจล เนื่องจากคนหนุ่มสาวมักมีเวลาว่างมาก และเป็นพวกที่รู้สึกปฏิเสธบรรทัดฐานของชุมชน ทำให้ต้องปฏิรูประบบเพื่อให้พวกตนมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนพวกคนแก่และพวกทุพพลภาพ ก็มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลงไป

จากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ระดับอายุที่มีผลต่อความสนใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด คือ กลุ่มอายุวัยกลางคน และอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะค่อย ๆ ลดลงตามลำดับ เมื่อบุคคลมีอายุสูงขึ้น ซึ่ง อนันต์ สมุทวณิช (อ้างถึงใน วีรวัฒน์ เปรมประภา, 2528, หน้า 53-59) สรุปว่า ผู้ที่มีอายุวัยกลางคนคือ ระหว่าง 40-50 ปี จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด

1.3 การศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้น และได้รับการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเข้ามี

ส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากระดับการศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคลด้วย ทั้งทางด้านที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ และปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูง มีอาชีพที่มีสถานะสูง ได้รับข่าวสารทางการเมืองมากกว่า และรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าด้วย

นอกจากนั้น พบว่า การศึกษามีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่อไปนี้เป็น คือ กิจกรรมการรณรงค์การหาเสียง การมีส่วนร่วมกับชุมชน กิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อสาร และมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการประท้วง Milbrath and Goel (อ้างถึงใน วีรวรรณ เปรมประภา, 2528, หน้า 51-52) ได้ให้เหตุผลว่า ในบางประเทศ การที่บุคคลมีการศึกษาสูงกว่านั้น มิได้นำไปสู่การมีความรักชาติหรือผูกพันต่อระบบ และรับผิดชอบในฐานะพลเมือง มากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำกว่า ในขณะที่กิจกรรม การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งประชาชนที่ไปลงคะแนนเสียงเท่ากับเป็นผู้ยืนยัน ในความจงรักภักดีของเขาต่อระบบการเมือง นอกจากนี้ อาจมีสาเหตุจากระบวนการอบรมกล่อมเกลாத่างสังคมอื่น ๆ ไม่ได้เตรียมการให้สมาชิกในสังคมของตนมีบทบาททางการเมืองแม้บุคคลจะมีการศึกษาสูงก็ตาม

1.4 รายได้ มีข้อสรุปเกี่ยวกับระดับรายได้ของบุคคล คือ ยิ่งมีรายได้สูงขึ้นเพียงใด บุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจ และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยทั่วไป ผู้ที่มีรายได้สูงมักจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง และประกอบอาชีพที่ดีที่ทำได้ตอบแทนได้มาก จึงมีส่วนให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น รูปแบบหนึ่งของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็คือ การให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง

1.5 ตำแหน่งหน้าที่การงาน ได้อ้างถึง ผลการวิจัยของ Jensen (as cited in Howell & Howell, 2001) พบว่า พวกประกอบวิชาชีพ (professionals) มีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกร ตามลำดับ สำหรับพวกกรรมกรนับเป็นพวกที่ไม่อยากเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากที่สุด เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาทำงานที่ถูกกำหนดตายตัว ไม่สามารถหาเวลาที่

จะประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่ผู้ใช้แรงงานสามารถรวมกลุ่มหรือมีการจัดตั้งองค์การได้เข้มแข็ง ก็มีส่วนให้ผู้ใช้แรงงานเหล่านี้มักจะเป็นแบบการระดมพล (mobilized political participation) มากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอิสระ (autonomous political participation)

2. แรงจูงใจ เป็นสิ่งกระตุ้นหรือความรู้สึกทางด้านจิตใจที่ทำให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่างจากคนอื่น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองและความรู้ข่าวสารทางการเมือง พบว่า ความรู้ในข่าวสารทางการเมืองของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ยิ่งบุคคลมีความรู้ในเรื่องการเมืองมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำให้บุคคลนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตามความรู้ในข่าวสารทางการเมืองก็ยังมีความสัมพันธ์กับความสนใจข่าวสารทางการเมืองด้วยกล่าวคือ บุคคลจะไม่อาจรู้ข่าวสารทางการเมืองได้แม้จะมีแหล่งข่าวสารหลากหลาย หากบุคคลขาดเสียซึ่งความสนใจที่จะรับรู้ข่าวสาร ความสนใจในการรับข่าวสารอาจดูได้จากการติดตามข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน, การพูดคุยกับคนอื่น ซึ่งมีผลให้บุคคลได้รับข้อมูลหรือความรู้ข่าวสารการเมืองอันเป็นปัจจัยพื้นฐานจำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 ความสำนึกของกลุ่ม พบว่า ความรู้สึกผูกพันของบุคคลมีต่อกลุ่มสังกัดนั้น ผู้ที่มีความรู้สึกชอบพอกับกลุ่ม โดยเฉพาะการสังกัดพรรคการเมืองมีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลนั้นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นด้วย

3. โอกาส หมายถึง การมีเวลาและความพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนับเป็นปัจจัยประกอบอย่างหนึ่ง ที่ช่วยเสริมหรือทดแทนปัจจัยส่วนบุคคลทั้งในด้านทรัพยากรและแรงจูงใจ เพื่อให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม โอกาสเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับระบบเป็นสำคัญ ที่ให้ความเท่าเทียมกันแก่บุคคลในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงใด ซึ่งในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแล้ว ย่อมถือว่าบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายในขอบเขตของกฎหมาย

ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง เป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน

1. การสังกัดกลุ่มหรือสหภาพแรงงาน Milbrath and Goal (อ้างถึงใน วีรวัฒน์ เปรมประภา, 2528, หน้า 51-52) ได้กล่าวถึง การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์การของบุคคล ว่ามีผลต่อการเมืองที่น่าสนใจ ดังนี้

1.1 บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยเฉพาะการสังกัดสหภาพแรงงาน มีแนวโน้มที่จะมีความสนใจทางการเมือง ติดตามปัญหาทางการเมืองและไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม จะได้รับข่าวสารทางการเมือง จากกลุ่มของตน นอกจากนั้นยังพบว่า ยิ่งบุคคลที่เข้ามีส่วนร่วมในกลุ่มหรือสหภาพแรงงาน มากขึ้น ก็ยังมีแนวโน้มว่าบุคคลนั้นจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นด้วย

1.2 ในบรรดาผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มหลายกลุ่ม (cross pressure) จะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเพียงกลุ่มเดียว และผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกันของสมาชิก (homogeneous) ก็มีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกประเภทหลากหลาย

2. อิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจุบันบทบาทของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข่าวสาร ความเคลื่อนไหวและค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมือง ได้เพิ่มขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชน มีส่วนช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะจาก หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชน ทั้งนี้ จากการศึกษาของ Lemer (อ้างถึงใน วีรวัฒน์ เปรมประภา, 2528, หน้า 59) เกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการพัฒนาสังคมสมัยใหม่พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนจะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และเศรษฐกิจมากขึ้นด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญ สมัยใหม่

ธม ทรัพย์เจริญ (2523) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ปี พ.ศ. 2522 พบว่า เพศ รายได้ การศึกษา และการเป็น สมาชิกกลุ่ม รวมทั้งการได้รับฟังข่าวสารจากวิทยุ หนังสือพิมพ์จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้าน สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม ลักษณะของระบบสังคม สภาพทางการเมือง สามารถกระตุ้น ให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลได้ รวมทั้งความรู้สึกรักถิ่นเกิดของบุคคลที่มีต่อ

การเมืองการปกครองภายใต้ระบบการปกครองที่ตนสังกัดอยู่ ซึ่งการแสดงออกในแง่ของพฤติกรรมการเมืองนั้นอาจสังเกตไม่เห็นเพราะเป็นความรู้สึกภายใน เช่น การมีทัศนคติทางการเมืองว่าตนนั้นชอบหรือไม่ชอบต่อกระบวนการทางการเมือง ความเชื่อทางการเมือง เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

สุชาติพิทย์ ฉั่วสกุล (2541) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นโดยใช้วิธีการเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน คณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล และประชาชนในพื้นที่ ทั้งชายและหญิง ที่อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 150 คน พบว่า

1. ในภาพรวมผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมืองรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพื้นฐานทางการเมืองของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

3. ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นกับการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมแตกต่างกัน พบว่า

ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้ง และด้านการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกัน

4. ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นกับการมีบทบาทในชุมชนแตกต่างกัน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในชุมชน แตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

5. ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างค่านิยมความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ค่านิยมความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีด้านการเมือง ความเป็นผู้นำ และฐานะทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเข้ากิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมือง

จันทิมา ทองเจริญ (2542) ศึกษาเรื่อง *พฤติกรรมการสื่อสารกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง* ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ พบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านประชากร กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง นักศึกษาที่มีเพศ อายุ คณะที่ศึกษาในปัจจุบัน และระดับรายได้ของครอบครัวต่างกันจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสาร กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถแยกกล่าวเป็นประเด็นย่อย ๆ ได้ดังนี้

2.1 นักศึกษาที่เคยพูดคุยเรื่องการเมือง จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง

2.2 นักศึกษาที่เคยพูดคุยเรื่องการเมืองนาน ๆ ครั้งจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ

2.3 นักศึกษาที่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง

2.4 นักศึกษาที่เปิดรับโทรศัพท์ทุกวัน จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

เทิดศักดิ์ ฤทธิชัย (2543) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า

ชูชาติ หอมจันทิก (2543) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบอบ-ประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูมัธยมศึกษา จำนวน 175 คน โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบ สรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยการเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคมที่แตกต่างกัน และความสำนึกทางการเมืองที่แตกต่างกัน ก็จะส่งผลให้การเข้าร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน อาชีพของบิดา มารดา และรายได้ของครอบครัวต่างกัน มีการเข้าร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

1. ในภาพรวม นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีส่วนร่วมทางการเมืองรวมทุกด้านอยู่ในระดับต่ำ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง และการลงสมัครรับเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แก่ ภูมิหลังทางเพศ และศาสนาที่นับถือ กล่าวคือ ส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน โดยเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุด

วรารุช เค้นแพทย์ชรางกุล (2545) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า

1. นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 21-25 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2-3 และ 4 ใกล้เคียงกัน และกำลังศึกษาอยู่ในคณะรัฐศาสตร์ โดยมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทั่วไป นักศึกษาได้รับรู้ข่าวสารทั่วไป โดยแยกตามประเภทสื่อ พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาได้รับรู้ข่าวสารทั่วไปจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด นักศึกษายังให้ความน่าเชื่อถือในสื่อโทรทัศน์ โดยมีเหตุผลว่าสื่อนี้มีทั้งภาพและเสียง

3. ผลการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการเมือง นักศึกษาเปิดรับข่าวสารการเมือง ในระดับสูง จากสื่อโทรทัศน์ โดยการเปิดรับสื่อทุกวันมากที่สุด โดยให้ความน่าเชื่อถือและการแลกเปลี่ยนพูดคุยประเด็นทางการเมืองที่ได้จากสื่ออยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุ

4. ผลการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ภูมิหลังเกี่ยวกับ เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองเฉพาะจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ ส่วนภูมิหลังเกี่ยวกับ อายุ คณะที่ศึกษา ระดับชั้นปี ภูมิหลัง ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ

5. พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป ภูมิหลังเกี่ยวกับ คณะที่ศึกษา และภูมิฐานะ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองทั่วไป ส่วนภูมิหลังเกี่ยวกับ เพศ อายุ และระดับชั้นปี ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง

6. พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองในสถาบันการศึกษา ภูมิหลังเกี่ยวกับ อายุ และระดับชั้นปี มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสถาบันการศึกษา ส่วนภูมิหลังเกี่ยวกับ เพศ คณะที่ศึกษา และภูมิฐานะ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสถาบันการศึกษา

มณฑล ฤกษ์รัตน์ (2547) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานบริษัทเอกชน: ศึกษากรณี บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานบริษัทเอกชน (2) ศึกษาด้วยความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของพนักงานบริษัทเอกชน และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานบริษัทเอกชน โดยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 105 คน พบว่า

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) อยู่ในระดับปานกลาง

2. พนักงานบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) มีความรู้ความเข้าใจการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) คือปัจจัยด้านอายุของพนักงาน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิฑูรย์ ภูษ (2548) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบุคลากรอันได้แก่ เพศ อายุ สายงาน และปัจจัยที่มีผล หรือส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า

ทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยรวมมีทัศนคติเห็นด้วย จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 และไม่เห็นด้วย จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 48.75 จากการศึกษาถึงลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายในของบุคลากรในมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง

สำหรับตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใน ได้แก่ ตำแหน่งงาน ทัศนคติ ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใน ได้แก่ เพศ อายุ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิ เสรีภาพตามกฎหมายกำหนดบุคลากรขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่สำคัญ คือ สมาชิกเทศบาลและคณะเทศมนตรีไม่สนใจรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในพื้นที่ที่มีอิทธิพลข่มขู่ไม่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมหรือรับรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล

ชิงชัย ศิริ โวหาร (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยชุมชีห์เหล็ก อำเภอมะปราง จังหวัดพิจิตร โลก

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมาก และเลือกผู้สมัครจากนโยบายหาเสียงและเป็นผู้มีความรู้ ด้านการรณรงค์ช่วยผู้สมัครหาเสียงและการบริจาคเงินให้ผู้สมัคร อยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านช่วยผู้สมัครเขียนสุนทรพจน์ มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด ในภาพรวมแล้วพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชากรที่ศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะผู้บริหารควรกำหนดนโยบายที่จะส่งผลต่อการพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มากขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษาและสังคม

เทพกาญจน์ เกียรติศิริ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม* ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการรับรู้ในกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล การร่วมตัดสินใจกับองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนการร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับน้อย

สุภา นัจกร (2550) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลแพร์* ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร์ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง ด้านการเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านสิ่งรบกวนทางการเมือง ด้านลักษณะส่วนบุคคล และด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร์ระดับปานกลาง

สุรินทร์ มณีโชติ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมและด้านการติดตามตรวจสอบควบคุมการบริหารงานของคณะเทศมนตรีอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง

อาทิษฐ์ บุญคง (2550) ได้ศึกษาเรื่อง *ความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อเทศบาลตำบลดอกคำใต้* ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่

เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่น แต่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกเทศบาล และมี ส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งหลังสุด แต่ไม่เคยมีส่วนร่วมใน การเข้าชื่อให้สภาเทศบาลออกเทศบัญญัติหรือถอดถอนสมาชิกสภาเทศบาล และไม่เคยลง สมัครับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง โดยด้านการไปใช้สิทธิทางการเมืองและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก แต่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง

งานวิจัยต่างประเทศ

Lipset (1969) ได้ทำการศึกษาการเลือกตั้งในกลุ่มประเทศประชาธิปไตย ในซีกโลก ตะวันตก พบว่า ลักษณะทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง มากน้อยต่างกัน ได้แก่ รายได้ การศึกษา เพศ อายุ สถานภาพในการสมรส การเข้ากลุ่มสมาคม และกลุ่มอาชีพ

Dahl (1961) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจการทางการเมืองของ ประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา มีส่วนร่วม ทางการเมืองมากน้อยต่างกันตามลักษณะ ดังนี้

1. ผู้มีรายได้สูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีรายได้ต่ำ
2. ผู้มีสถานภาพทางสังคมสูง มีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าผู้ที่มีสถานภาพ ทางสังคมต่ำ
3. ผู้ที่มีการศึกษาสูง มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ
4. ผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจ การค้า และนักบริหารมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า ผู้ที่มีอาชีพด้านการใช้แรงงาน
5. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในเขต เสียมโทรม

Broom and Selznick (1963) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทำการสำรวจ 2 สัปดาห์ หลังจากเลือกตั้ง พบว่า มีความแตกต่างกันในการเข้ามามี ส่วนร่วมในการเลือกตั้งระหว่างผู้ที่มีอายุ เพศ เชื้อชาติ ถิ่นที่อยู่อาศัยในเมืองและชนบท ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพ ระดับรายได้และลักษณะทางสังคม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

Independent Variables

ตัวแปรตาม

Dependent Variables

